

УДК 355.23–6(477)

ПРОГРЕСИВНІ КОНЦЕПЦІЇ І ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ ЯК ОСНОВА ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРСЬКИХ КАДРІВ ДЛЯ СУХОПУТНИХ ВІЙСЬК ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Олег Бойко

*Львівський ордена Червоної Зірки інститут Сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету
“Львівська політехніка” вул. Гвардійська, 32, 79000 Львів, Україна*

Проаналізовано сучасні концептуальні підходи щодо розвитку військової освіти в Україні в умовах її трансформації в євроатлантичні структури.

Ключові слова: концепція, технологія навчання, військова освіта, офіцер – лідер-патріот.

Трансформація системи військової освіти України відповідно до стандартів євроатлантичних структур є важливою складовою розвитку Збройних Сил (ЗС) України, тому *корегування концепції розвитку військової освіти* стало одним із *пріоритетних напрямів військової реформи*. Принциповим є випереджувальний характер цього процесу стосовно реформи. Корегуючи концепцію, варто виходити із завдань забезпечення обороноздатності країни відповідно до стратегічних прогнозів розвитку геополітичної ситуації; нових форм і способів ведення бойових дій (наприклад, мережецентричної (network-centric) концепції ведення бойових дій); удосконалення систем бойового управління (наприклад, такої як Force XXI Battle Command Brigade or Below або Army Movement Tracking System, які були успішно апробовані коаліційними силами у війні з Іраком 2003 року); створення глобальної військової інформаційної мережі (Global Information Grid); підтримання високої боєготовності ЗС і підготовленості інших військових формувань виконувати специфічні завдання в сучасних умовах тощо.

Під час відвідування Львівського ордена Червоної Зірки інституту Сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного Національного університету „Львівська політехніка” Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України В. А. Ющенко наголосив, що Львівський інститут Сухопутних військ *буде важливим рушієм та носієм знань у справі практичного приєднання України до євроатлантичної системи колективної безпеки*. Він чітко визначив головне завдання командному

складу інституту і всьому особовому складу: *надалі спрямовувати всю свою енергію, досвід та патріотизм на виховання сучасної української військової еліти.*

У Воєнній доктрині України, Стратегічному оборонному бюлетені України на період до 2015 року, Державній програмі розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 років чітко визначено пріоритетні напрями і перспективи розвитку системи підготовки офіцерських кадрів. Зважаючи на те, що процес інтенсивного розвитку ЗС України згідно з Програмою триватиме шість років, постають проблемні питання щодо його кадрового забезпечення. Це означає, що ефективність цього процесу суттєво залежатиме від рівня професіоналізму, порядності, патріотизму, компетентності, відповідальності й відданості справі військових фахівців.

Згідно з обраним курсом політичного керівництва держави на євроатлантичну інтеграцію має трансформуватися і система підготовки офіцерських кадрів. Це – закономірний процес.

Суттєвий інтерес для нашого дослідження мають праці російських та українських науковців (Ю. К. Бабанський, О. В. Барабанщиков, С. Я. Батишев, І. Д. Бех, С. У. Гончаренко, І. А. Зязюн, Г. С. Костюк, В. Г. Кремень, В. С. Лутай, Н. Г. Ничкало, О. Я. Савченко, С. О. Сисоева, М. Д. Ярмаченко та ін.). У вітчизняній науці проблему розробки концептуальних підходів щодо розвитку військової освіти в Україні досліджували А. О. Лігоцький, М. І. Нещадим, М. І. Науменко, І. С. Руснак, В. М. Синьов, В. В. Ягупов та ін.

Аналіз літературних джерел і дисертаційних досліджень виявив, що корегування концептуальних підходів щодо розвитку військової освіти нині має відбуватися з випередженням з огляду на постійні зміни ідей, технологій, знань, які відбуваються швидше, ніж змінюються покоління. Розвиток у світовому і національному контекстах зумовлює також змінювання завдань освіти як процесу входження людини в соціум, у цілісний світ природи. На підставі аналізу вищезазначених наукових досліджень виявили, що не повною мірою розкрита проблема сучасних концептуальних підходів щодо розвитку військової освіти в Україні відповідно до євроінтеграційних процесів.

З огляду на це постає проблема щодо розуміння і визначення керівниками вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ) ЗС України єдиних концептуальних підходів і сучасних технологій навчання військових фахівців і забезпечення реалізації положень вищенаведених програмних документів у сфері національної безпеки і оборони.

Ми ставили таке завдання: проаналізувати окремі прогресивні концепції і тенденції впровадження прогресивних технологій у навчально-виховний процес ВВНЗ.

У системах військової освіти провідних країн світу чітко простежуються такі концептуальні підходи з підготовки військових фахівців, які досить ефективно забезпечуються на державному рівні. Наприклад, у ВВНЗ США значну увагу приділяють формуванню трьох головних рис, які повинні бути притаманні кожному військовому керівникові: компетентності, відповідальності й відданості своїй справі на основі „мистецтва керування” [2]. Отже, на нашу думку, їхню концепцію підготовки офіцерських кадрів умовно можна назвати „Концепцією підготовки „офіцера-професіонала”.

На підставі аналізу підходів щодо підготовки офіцерських кадрів у Великій Британії концепцію навчання майбутніх офіцерів у цій країні умовно можна назвати „Концепцією підготовки „офіцера-джентельмена”.

У Бундесвері, відповідно до Концепції для „внутрішнього керівництва”, підготовку офіцерських кадрів здійснюють за принципом формування „офіцера – громадянина-патріота” [1].

Будь-який досвід, позитивні результати розвитку систем військової освіти інших країн мають специфічне національне підґрунтя та умови, їх не можна сліпо копіювати. Водночас є методологічні підходи, які варто брати до уваги і використовувати, особливо на сучасному етапі розвитку національної системи військової освіти.

Обраний курс нашої держави на євроатлантичну інтеграцію, поступовий перехід до комплектування ЗС України військовослужбовцями військової служби за контрактом конкретизує завдання подальшого розвитку та визначає напрями досягнення загальноєвропейських стандартів підготовки військових кадрів.

Отже, постає таке запитання: „Яка концепція підготовки офіцерських кадрів оптимальна для Збройних Сил України сьогодні?”

На нашу думку, ця Концепція ще недостатньо обґрунтована, має неконкретний та узагальнений характер, зважаючи на постійні зміни і вимоги щодо розвитку військової освіти в Україні.

Пропонуємо розглянути Концепцію підготовки офіцерських кадрів у ЗС України як єдину систему поглядів керівництва всіх національних ВВНЗ і сформулювати її умовно як „Концепцію підготовки офіцера – „лідера-патріота”.

На підставі такої Концепції підготовки офіцерських кадрів в Україні можна чітко визначити цілі реалізації державних підходів щодо трансформації і розвитку ЗС України у перспективі, адже впроваджувати їх у військову практику будуть сьогоднішні курсанти (студенти).

На нашу думку, в основу Концепції підготовки офіцерів – „лідерів-патріотів” необхідно покласти принцип процесу безперервного покращення якості навчання, який реалізується за допомогою такої моделі: „плануй – виконуй – контролюй – удосконалюй”. Будь-яка діяльність закладу,

відомства чи організації, незалежно від того, наскільки вона проста чи складна, визначається цією моделлю.

Поняття „лідерство” у підготовці майбутніх офіцерів означає складне системне утворення, що виявляється через лідерську поведінку, ставлення до себе як до лідера в житті й діяльності у суспільстві. Це поняття охоплює і професійні компетенції офіцера (військово-професійні знання, навички і вміння, морально-психологічні властивості), спосіб поведінки і діяльності майбутнього військового керівника у підпорядкованому структурному військовому підрозділі.

У процесі підготовки офіцерських кадрів у ВВНЗ, формування лідерства розвивається почуття відданості військовій справі, відповідальності, управлінської культури; навички, уміння і риси, які б визначали майбутнього військового керівника як лідера – генератора ідей, „активатора”, професіонала, здатного критично мислити і ставитися до результатів служби, досягати визначених цілей діяльності, забезпечувати власний авторитет тощо.

Поняття „патріотизм” у Концепції підготовки офіцерів має акумулювати такі риси та цінності офіцера: стійкість до впливу ідеологій інших країн, які не завжди виявляють дружнє ставлення до України; усвідомленість того, що українці – громадяни великої європейської держави; любов і шана до рідної культури, мови, національних свят, традицій і державних символів; релігійна терпимість; прагнення до соціальної гармонії; толерантне ставлення до чужих поглядів, якщо вони не суперечать загальнолюдським і національним цінностям; повага до демократичних виборів і демократично обраної влади тощо.

Зазначимо одне застереження щодо розуміння понять „патріотизм” і „націоналізм” для формування майбутнього офіцера у ВВНЗ словами генерала Шарля де Голля: „Патріотизм – це коли любов до вашого народу стоїть на першому місці. Націоналізм – це коли ненависть до інших народів стоїть на першому місці” [3, с. 438].

Отже, реалізація такої Концепції дасть змогу підготувати високопрофесійні та патріотично налаштовані офіцерські кадри для ЗС України.

Ми не зможемо організувати якісну підготовку офіцерів для будь-якого виду наших ЗС, коли не усвідомимо Концепцію розбудови і розвитку нового типу цього виду ЗС у довгостроковій перспективі.

Отже, перед командним складом Львівського інституту Сухопутних військ постає завдання адаптувати і трансформувати у завдання до навчально-виховного процесу концептуальні положення розбудови Сухопутних військ ЗС України нового типу. Ймовірно, одним з основних компонентів Концепції створення Сухопутних військ нового типу в ЗС

України і вихідних з неї документів нормативно-правової бази, крім покращення рівня боєготовності структурних формувань, який був би адекватним загрозам, буде підвищення рівня підготовки особового складу, зокрема офіцерського, в національній системі військової освіти. З огляду на це науково-педагогічні працівники ВВНЗ потребують сьогодні „дорожньої карти” трансформації всіх видів ЗС України (Сухопутних військ, Повітряних Сил, Військово-Морських Сил) на довгостроковий період, яка дасть змогу корегувати навчально-виховний процес відповідно до потреб перспективного розвитку цих видів.

На нашу думку, Сухопутні війська ЗС України нового типу або нової моделі в перспективі 15–20 років будуть добре організовані, укомплектовані підготовленим особовим складом на контрактній основі, перспективним озброєнням і бойовою технікою та здатними діяти під час проведення різних типів воєнних операцій – від боротьби з тероризмом до забезпечення внутрішньої безпеки країни. Ймовірно, в основі їхніх дій буде покладено такий принцип: „першим побачив, першим прийняв рішення, першим почав діяти і переміг”. Армія майбутнього – це армія високопрофесійних військових керівників-лідерів.

Отже, усвідомлюючи перспективи розбудови Сухопутних військ ЗС України, можна прогнозувати нагальну потребу у військових керівниках нового типу, підготовлених за Концепцією формування офіцера як лідера-патріота – ідеального образу майбутнього військового фахівця цього виду ЗС.

На нашу думку, щоб реалізувати таку Концепцію підготовки офіцерських кадрів, необхідно чітко визначити перспективні напрями розвитку навчально-виховного процесу у Львівському інституті Сухопутних військ.

По-перше, необхідно технологізувати навчально-виховний процес за допомогою впровадження прогресивних освітніх та інформаційно-комунікаційних технологій, які розглядаємо як систему загальнопедагогічних, дидактичних, методичних, психологічних процедур взаємодії військових педагогів (командирів, учених, інженерів) та курсантів (студентів), що спрямована на проектування і реалізацію змісту, методів, форм та засобів навчання, адекватних цілям освіти, змісту майбутньої військової діяльності та вимогам до військово-професійних рис військових фахівців.

Підготовка офіцерських кадрів у Львівському інституті Сухопутних військ – це багаторівневий процес. Кожен його рівень має свою специфіку. Проте основні складові структури педагогічної технології ВВНЗ (проективно-конструктивна, комунікативно-організаційна, діагностична, коригувальна) притаманні всім ієрархічним рівням організації навчально-виховного

процесу: факультет, кафедра, викладач, курсант (студент). Щодо специфіки функціональних видів діяльності кожного рівня може бути розроблена відповідна технологія, яка повинна мати практичну спрямованість на кожному щаблі (повсякденні аудиторні заняття, практичні заняття в польових умовах, самостійна робота, позанавчальний час тощо).

По-друге, потрібно інформатизувати навчально-виховний процес. Розвиток інформаційного суспільства спонукає систему військової освіти реагувати на постійні зміни не тільки в матеріальному забезпеченні навчально-виховного процесу, але й навчати курсантів (студентів, слухачів) впевнено використовувати сучасні інформаційні та комунікаційні технології в процесі професійної підготовки і подальшій службовій діяльності.

Головні напрями виконання завдань щодо інформатизації Львівського інституту Сухопутних військ:

- інформатизація навчального процесу, наукової та науково-технічної діяльності;
- інформатизація повсякденної діяльності військового навчального закладу та управління ним;
- удосконалення локальної інформаційної комп'ютерної мережі з подальшим її приєднанням в комунікаційно-інформаційну мережу системи військової освіти і загалом національної науково-освітньої телекомунікаційної мережі УРАН через інформаційну базу Національного університету „Львівська політехніка”, Львівського національного університету ім. Івана Франка тощо), глобальну мережу „Інтернет”.

Для реалізації сучасного інформаційного забезпечення навчально-виховного процесу у Львівському інституті Сухопутних військ такі необхідні умови:

- використання персональних електронних обчислювальних машин для створення автоматизованих та інтелектуальних навчальних комплексів як засобів нових інформаційних технологій навчання;
- впровадження дистанційного навчання та інформаційного супроводження випускників у військах як сучасної форми підготовки фахівців із застосуванням високоефективних інформаційно-комунікаційних технологій;
- впровадження сучасних засобів навчання, які призначені для підтримки процесу викладання навчальної дисципліни (курсу), що охоплюють такі елементи: програмні засоби підтримки процесу викладання; інструментальні програмні засоби, що забезпечують можливість автоматизації процесу контролю результатів навчальної діяльності курсантів (студентів), а також керування навчанням;

- впровадження об'єктно-орієнтованих програмних систем, що призначені для формування інформаційної культури науково-педагогічних працівників і курсантів (студентів) і, зокрема, культури (викладацької) навчальної діяльності;
- підготовка навчального, демонстраційного устаткування, сполученого з електронно-обчислювальними машинами, що призначене для самостійного вивчення навчального матеріалу курсантами (студентами) у процесі забезпечення предметності діяльності, її практичної спрямованості;
- створення систем штучного інтелекту, призначених для організації процесу самонавчання (наприклад, навчальні бази даних і знань, електронні навчальні посібники і підручники, експертні навчальні системи, навчальні віртуальні тренажери, які моделюють навчально-бойову обстановку) тощо.

По-третє, необхідно удосконалювати систему підготовки офіцерських кадрів для Сухопутних військ Збройних Сил України в контексті європейської освітньої інтеграції України. В основу підготовки військових фахівців у Львівському інституті Сухопутних військ покладено такий принцип: „Я навчаюсь”, замість старого підходу „Мене мають навчити”. Реалізація цього положення дасть змогу майбутньому офіцерові здобувати освіту „впродовж всієї служби” і суттєво поліпшить практичну спрямованість підготовки курсантів (студентів). Така освітня модель спонукатиме до всебічного розвитку особистості; переорієнтації системи вищої військової освіти на вироблення компетенцій, що дають змогу опанувати чимало спеціалізації у процесі військової практики та подальшої додаткової освіти тощо.

Першим кроком у цьому напрямку є запровадження у Львівському інституті Сухопутних військ 2006/07 навчального року кредитно-модульної системи навчання, яка стимулюватиме систематичну самостійну роботу курсантів, сприятиме підвищенню якості знань та об'єктивності їх оцінювання, створенню здорової атмосфери конкуренції між курсантами у навчанні, спонуканню їх до активного, свідомого навчання, самостійного оволодіння знаннями, виявленню і розвитку їхніх творчих здібностей.

1. Военнослужащие в демократическом обществе. Внутреннее руководство / Реферат по работе с общественностью. Бонн, 1995.
2. Кудрявцев Ю. Подготовка командных кадров к воспитательной деятельности в ВВУЗах США, ФРГ и Великобритании // Зарубежное военное обозрение. 2001. № 5–6. С. 20–24.
3. Энциклопедия военной мысли. М., 2002.

**PROGRESSIVE CONCEPTIONS AND EDUCATIONAL TECHNOLOGIES
AS A BASIS OF OFFICER PERSONNELS' TRAINING FOR
THE ARMED FORCES OF UKRAINE**

Oleh Boiko

*L'viv Army Institute of National University "L'viv Politechnika"
Gvardiys'ka Str.,32, UA-79000 L'viv, Ukraine*

The article analyses the modern conceptual approaches to military education development in Ukraine in conditions of its transformation to Europe Atlantic structures.

Key words: conception, educational technologies, military education, officer – leader-patriot.

Стаття надійшла до редколегії 20.11.2006

Прийнята до друку 15.12.2006

УДК